

Кузьмінський Б.Ю.

ОБЛІК КОНФІСКОВАНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕТАПІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто порядок реєстрації облікової інформації стосовно конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності в процесі їх передачі спеціалізованим торговельним організаціям. Розкрито особливості їх реалізації на підприємствах комісійної торгівлі та аукціонах. Розглянуто питання переоцінки активів як наслідку невдалої реалізації. Запропоновано варіант оптимізації зазначених процесів шляхом запровадження єдиного державного обліково-контрольного автоматизованого документу «Реєстр активів вилучених митницею».

Ключові слова: облік, конфісковані активи, обліковий реєстр, облікова інформаційна база, державна виконавча служба, організація документообігу.

Постановка проблеми. Глобалізація вітчизняної економіки та інтенсифікація інтеграційних процесів супроводжується збільшенням числа суб'єктів міжнародної економічної діяльності, що обумовлює необхідність модернізації облікової системи України з метою своєчасного забезпечення користувачів якісною обліковою інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Актуальною проблемою сьогодення є реалізація конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності в умовах недостатньої прозорості обліку. Причиною цього є як нестабільна кількість учасників процесу, якщо йдеться про потенційне залучення зберігачів такого майна, так і розпорощення положень регулюючого цей аспект обліку законодавства по численним нормативно-правовим актам. А якщо врахувати, що більшість учасників процесу зберігання та реалізації можуть бути як бюджетними установами, так і приватними підприємствами, то виникає також і питання оперативності обліку, що має наслідком невпевненість в актуальності облікової інформації.

Виходячи з перелічених міркувань пропонується створення та запровадження «Реєстру активів вилучених митницею» (далі — РАВМ), що дозволить збирати інформацію всіх учасників процесу розпорядження конфіскованими активами суб'єктів міжнародної економічної діяльності, що особливо актуально на етапі використання розгалуженої мережі зберігачів та продавців, забезпечуючи оперативними даними усіх зацікавлених в ефективності та прозорості осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недостатня кількість інформації у вітчизняних фахових джерелах із теми дослідження свідчить про те, що питання обліку та контролю конфіскованих активів міжнародної економічної діяльності не було належним чином опрацьоване. Проте, проблеми методики й організації обліку зовнішньоекономічної діяльності вивчались у роботах: І.О.Лукашовой, О.М.Головащенко [4], В.М.Небиль-

цовой, О.В.Небильцовой, О.В.Овдій [9], М.Ф.Огічук, В.Г.Шандурської, М.І.Беленкової [10]. Облік міжнародних операцій був висвітлений у підручниках під редакцією Ю.А.Кузьмінського [11]. Акцент на облік зовнішньоекономічної діяльності підприємств у своїй роботі ставили Л.О.Кадуріна та М.С.Стрельнікова [2]. Тема автоматизації обліку й контролю міжнародних економічних операцій розкривається в монографії Ю.А.Кузьмінського [3]. Однак, серед висвітлених тем, не було обліку та контролю конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності. Водночас, законодавче регулювання цього питання ускладнене значним розпорощенням інформації по нормативно-правовим актам України, а наміри звести їх в у Порядок обліку, зберігання, оцінки та розпорядження конфіскованим, вилученим, безхазяйним та іншим майном, що на законних підставах переходить у власність держави або територіальної громади, виявились марними [15]. Однак, у 2014 році Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, вирішила погодити згаданий проект із зауваженнями [16]. Паралельно, відбувався старт експерименту Міністерства юстиції України з реалізацією конфіскованих активів на електронних торгах [8]. Однак, такі зміни також не вплинули на активність обговорення у фахових виданнях цього питання.

Необхідність оптимізації та вдосконалення процесів збору й обробки облікової інформації щодо конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності та контролю за їх актуальністю на тлі недостатнього висвітлення такого питання в фахових виданнях України і визначили актуальність дослідження.

Методологія дослідження. В процесі дослідження обліку конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності та їх реалізації використані загальнонаукові та специфічні методи. З метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків між процесами, явищами та господарськими фактами застосовувались методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції. Для дослідження специфіки організації обліку реалізації конфіскованих активів на різних видах спеціалізованих торговельних організаціях, використано методи порівняння і групування.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є обґрунтування потреби модернізації та оптимізації документального оформлення процесу відображення в обліку конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності на етапі їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним суб'єктом розпорядження конфіскованими активами суб'єктів міжнародної економічної діяльності виступає Державна виконавча служба, оскільки саме вона поєднує між собою зберігачів та продавців забезпечуючи їхню співпрацю на користь держави, в тому числі шляхом ведення електронного реєстру такої діяльності. Та навіть такий потужний інструмент як Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень не здатен задовольнити всі потреби споживачів облікової інформації з приводу реалізації конфіскованих активів що негативно впливає на управлінські рішення та не сприяє максимізації доходів держави від таких торговельних операцій [12; 7]. І це при тому, що отримання витягу з такого реєстру є платною послугою [6]. Варто зауважити, що інформація може потрапити в такий реєстр лише після отримання та опрацювання її відповідальним співробітником Державної виконавчої служби від інших учасників процесу, тож і тут залучення посередників виступає проти актуальності облікових даних.

З метою розпорядження майном, в першу чергу, потрібно обрати спеціалізовану торговельну організацію. Вибір відбувається у два етапи: на першому встановлюється коло компаній, які взагалі мають право реалізовувати конфісковані активи; на другому — конкретна компанія, що займатиметься реалізацією певних активів. Обидва рішення засвідчуються протоколами про результати проведення тендеру (конкурсу), що не фігурують у Єдиному державному реєстрі виконавчих проваджень, але відображення їх даних у РАВС було б доречним. Мова йде про назви таких протоколів, їх номери та дати.

Однозначно потрапити до РАВС мають дані про спеціалізовану торговельну організацію. І, якщо не з Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень, то хоча б з паперового договору, сама назва якого вже вказує на спосіб реалізації: Договір комісії; Договір про реалізацію арештованого майна на аукціоні; Договір про реалізацію товарів. Вагомими реквізитами тут є, окрім номера, дати, назви торговельної організації разом з її кодом за Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України, дані про активи, що їх потрібно реалізувати, а також грошовий аспект винагороди за збут.

Коли справа доходить до передачі конфіскованого активу від одного зберігача до іншого або одразу на реалізацію, необхідно заповнити Акт приймання-передачі майна. Окрім звичних реквізитів особи, що передає активи та самого документу, тут потрібно заповнити, а отже і відобразити в РАВС, дані особи, що їх прийняла. Тобто, реквізити юридичної особи, що мають дублювати отримані за договором та фізичної особи такі як прізвище,

ім'я, по- батькові, посада, паспортні дані. Окрім цього процес потребує інформацію про довіреність на підставі якої видаються активи.

Найголовнішими даними Акта є ті, що розкривають інформацію про активи в процесі їх передачі. Їхня назва та кількість разом з одиницею виміру та обліку мають бути коректно вказані та про дубльовані в РАВС. Це дасть можливість глобально (в масштабах України) простежувати шлях розпорядження майна на будь-який заданий момент часу. Такий документ повинен містити і вартість активів і навіть графу, в якій вона буде зазначена, вказувати на подальші дії з активом: зберігання чи реалізацію.

Після отримання спеціалізованими торговельними організаціями майна, обсяг даних, на які може розраховувати держава в особі державного виконавця може різнитись, запровадження РАВС дозволить оперативно поєднати облікову інформацію конкретного підприємства з приводу конфіскованих активів із загальноукраїнською мережею.

У спеціалізованих торговельних організаціях облік ведеться на позабалансових рахунках. Для комісійної торгівлі це рахунок 024 «Товари, прийняті на комісію». Для аукціонів облік таких активів здійснюється за рахунком 025 «Матеріальні цінності довірителя» [14, с. 92]. Такий стан справ не сприяє отриманню детальної інформації про хід реалізації, створюється вона в РАВС.

Отже, в першу чергу заповненню та перенесенню підлягають документи, що засвідчують отримання майна торговельною організацією. Це може бути Квитанція (перший примірник) для комісійної торгівлі, Акт передачі арештованого майна для аукціонів, Акт опису, оцінки та передачі майна, якщо йдеться про реалізацію до прийняття рішення про конфіскацію. Всі документи мають тотожні поля до заповнення: дату, номер, посаду, прізвище, ім'я та по- батькові відповідальної особи, та вже звичний перелік даних конфіскованих активів, тобто їх назви, кількість та вартість. Єдина відмінність – Квитанція повинна виписуватись на кожен окрему групу однорідних товарів.

Наступні документи можуть засвідчити подальше просування активів в процесі розпорядження ними. Мова йде про Товарний ярлик для комісійної торгівлі та Інформаційну картку для аукціону та досудової реалізації. Спільна риса цих документів полягає у відображенні інформації про конкретну одиницю майна, тобто мова йде або про один товар або про одну партію однорідних товарів. Окрім перерахованого та загальних реквізитів документів, варто звернути увагу на такі особливості. Інформаційна картка має містити дані для внутрішньогосподарської ідентифікації в процесі торгівлі – номер лоту. А якщо комісійний товар визнається занадто дрібним для Товарного ярлика, на нього виписують цінник, відповідно, з нього неможливо отримати інших даних, окрім номера та ціни [5, п. 3].

За умов застосування РАВС, в ньому мають відобразитись також відповідні реєстраційні номери лотів, якщо для реалізації конфіскованих активів

застосовуватиметься Система реалізації конфіскованого та арештованого майна або експериментальна Система електронних торгів арештованим майном.

Наслідком перших двох невдалих реалізацій у двомісячний та місячний строк, як у комісійній торгівлі, так і на прилюдних торгах, виступає переоцінка в сторону зменшення вартості. Посвідчують таку уцінку Акт на уцінку комісійних товарів для комісійної торгівлі, Акт уцінки майна для аукціонів та Акт про уцінку товарів для досудової реалізації. Їх дані однакові (як і потреба в їхньому відображенні в РАВМ): номер Акта та дата Акта. За ними має бути зазначена інформація про саму переоцінку і вказуватись у двох вимірниках: національній валюті України та у відсотках до вартості, що передувала переоцінці. Якщо з абсолютними змінами у вартості питань виникнути не може, то з відсотками не все так просто. Отже, якщо мова йде про вартість активу, з якою він був виставлений на продаж або стартову ціну для аукціону, то за першу переоцінку вона може зменшитись не більше, ніж на 30%, а за другу — не більше 50% від тієї ж початкової ціни реалізації [1, ст. 62.5]. Та коли вже мова йде про вартість встановлену суб'єктом оціночної діяльності, ще до вибору спеціалізованої торговельної організації, яка, зазвичай, менша за потенційну вартість при реалізації, то за кожну з уцінок, сума не може бути змінена більше ніж на 20% [13, п. 12].

Таке положення про уцінку слід доповнити констатуванням факту її не обов'язковості, себто така переоцінка може не відбуватись зовсім, обмежитись однією уцінкою або пройти через обидві. І будь-який з трьох варіантів має бути відображений в РАВМ в разі його запровадження з метою агрегації інформації, що сприятиме подальшій реалізації подібних груп активів.

Останньою фазою для конфіскованого активу в ході вдалої реалізації є його продаж. Після цього обліковуватись будуть вже грошові кошти, а сам товар вийде з власності держави. Тож, на цьому етапі має бути відображена та занесена в РАВМ інформація про суму грошових коштів, яку спеціалізована торговельна організація отримала внаслідок своєї діяльності стосовно конкретного активу та відповідне документальне забезпечення. Кількість необхідних для цього документів варіюється. Для комісійної торгівлі це може бути простий Товарний чек та Податкова накладна. Та для аукціону, окрім документації, що свідчить про рух коштів, необхідна і така, що вказуватиме на продаж конкретного активу та суму, що має бути за нього виручена. Таким виступає Протокол проведення аукціону або експериментальний Протокол проведення електронних торгів. Кожен з цих до-

кументів містить такі реквізити, як номер, дата і сума.

Щодо протоколів, то слід зауважити, що в них може зустрічатись сума додаткової винагороди організатору прилюдних торгів, включаючи податок на додану вартість. А також варто зважати на ту обставину, що Протоколи не гарантують придбання товару, а лише встановлюють потенційних покупця і ціну продажу. Тож, слід переконавшись і в завершенні процедури обміну грошей на товар. Така дія посвідчується Актом про проведений аукціон або, у випадку експерименту з електронними торгами, Актом про проведені електронні торги.

Надходження грошових коштів на депозитний рахунок відповідальних органів Державної виконавчої служби, як від покупців безпосередньо, так і від спеціалізованої торговельної організації посвідчує розрахунковий документ і його реквізити, суму платежу та супровідну інформацію варто відображати в РАВМ для закриття циклу розпорядження конфіскованими активами суб'єктів міжнародної економічної діяльності та підбиття підсумків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження переконує в необхідності збільшення прозорості обліку конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності та запропонувати «Реєстр активів вилучених митницею», як впевнений крок на шляху до реалізації такої мети.

Призначенням РАВМ є інтеграція облікової інформації від усіх учасників процесу реалізації таких активів. І саме такий стан справ, коли вся інформація сконцентрована в одному джерелі та доступна для осіб, що приймають управлінські рішення, є найбільш сприятливим для ефективного розпорядження конфіскованими активами. На жаль, сьогодні потрібні дані розпорошені в численних реєстрах або навіть у паперових документах, які не мають електронного аналога і знаходяться в розпорядженні низки відомств та приватних підприємств, а отже, ситуація надто далека від ідеальної. І хоч обмін інформації між усіма згаданими суб'єктами відбувається, та його швидкість, а тому і якість, надто низька для відображення поточного стану розпорядження конфіскованими активами, що, в свою чергу, не дозволяє приймати оперативні рішення через нестачу актуальної інформації.

РАВМ пропонується як платформа для обміну інформацією в режимі реального часу. Це дозволить отримувати облікову інформацію про зміну вартості, кількості, якості активів усім зацікавленим учасникам одночасно з документуванням такої господарської операції, а отже і швидше приймати рішення на основі якісних даних.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про виконавче провадження: Закон України прийнятий Верховною Радою України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
2. Кадуріна Л. О. Облік зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах України: теорія, практика, рекомендації: Навчальний посібник / Кадуріна Л. О., Стрельникова М. С. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 606 с.

3. Кузьмінський Ю.А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій: монографія / Ю.А. Кузьмінський. — К.: КНЕУ, 2001. — 268 с.
4. Лукашова І. О. Бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник для студентів денного і заочного відділень спеціальностей «Облік і аудит» та Міжнародна економіка» /О.І.Лукашова, О. М. Головащенко. — Львів: Магнолія 2006, 2009. — 288 с.
5. Про затвердження Інструкції про порядок оформлення суб'єктами господарювання операцій при здійсненні комісійної торгівлі непродовольчими товарами : Наказ Міністерства економічних зв'язків і торгівлі України від 08 липня 1997 року № 343 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
6. Про встановлення розмірів плати за користування Єдиним державним реєстром виконавчих проваджень : Наказ Міністерства юстиції України від 25 липня 2008 року № 1293/5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>
7. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень : Наказ Міністерства юстиції України від 20 травня 2003 року № 43/5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>
8. Про проведення експерименту із запровадження порядку реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів : Наказ Міністерства юстиції України від 16 квітня 2014 року № 656/5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>
9. Небильцова В. М. Облік зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник /В.М.Небильцова, О.В.Небильцова, О.В.Овдій. — К.: Хай-Тек Прес, 2007. — 256 с.
10. Облік зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [М.Ф.Огійчук, В.Г.Шандурська, М.І.Беленкова та ін.]; — К.: Алерта, 2009. — 332 с.
11. Облік міжнародних операцій: підручник / Ю.А.Кузьмінський, В.Г.Козак, Л.І.Лук'яненко, О.В.Небильцова; За заг. ред. Ю.А. Кузьмінського. — К.: КНЕУ, 2006. — 336 с.
12. Олексієнко Р.Ю. Проблема вибору економічно ефективного виду санкцій за порушення митних правил суб'єктами ЗЕД // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Економіка". — 2011. — № 1 (45). — С. 27-33.
13. Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби : постанова Кабінету міністрів України від 11 липня 2002 року. № 985 — [Електронний ресурс] . — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
14. Практичне керівництво «Топ-документи з бух обліку: закон, План рахунків, стандарти».— Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2015. — 288 с.
15. Про затвердження Порядку обліку, зберігання, оцінки та розпорядження конфіскованим, вилученим, безхазяйним та іншим майном, що на законних підставах переходить у власність держави або територіальної громади : проект постанови Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.minfin.gov.ua/>
16. Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації «Про розгляд проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку обліку, зберігання, оцінки та розпорядження вилученим, конфіскованим, безхазяйним та іншим майном, що на законних підставах переходить у власність держави або територіальної громади, та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» №33 від 21 січня 2014 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://nkrzi.gov.ua/>